

Igor RADOVANOVIĆ
JU Muzej Sarajeva

SARAJEVSKI MOSTOVI – SVJEDOCI VREMENA

Apstrakt: Pored mnogih znamenitosti, grad Sarajevo jedinstvenim čine i njegovi stari mostovi. Sarajevski mostovi nastajali su kako se grad razvijao, postajući svjedoci povijesti i ljudi koji su prošli kroz Sarajevo. U ovome radu spomenuti su najstariji mostovi, izuzetak je most Festina lente, koji je svečano otvoren 2012. godine.

Kako se grad razvijao kroz dvadeseto stoljeće, osim mostova o kojima će se govoriti u nastavku, na Miljacki je sagrađeno još petnaest novijih.

Ključne riječi: Sarajevo, mostovi, Miljacka

Abstract: In addition to many sights, it is also its old bridges that make the city of Sarajevo unique. Sarajevo bridges were built over time as the city developed and became witnesses of historical times and people who passed through Sarajevo. In this paper, the oldest bridges are mentioned, and the only exception is the newer Festina Lente Bridge, which was ceremoniously opened in 2012.

As the city developed throughout the twentieth century, in addition to the bridges in question, downstream the Miljacka River, fifteen newer ones were built.

Keywords: Sarajevo, bridges, Miljacka River

KOZIJA ĆUPRIJA

Kozija ćuprija nalazi se u kanjonu rijeke Miljacke, nekoliko kilometara istočno od starog centra grada Sarajeva. Put na kojem je premošćivala rijeku je čuveni stari carigradski drum, tj. put kojim se u doba

osmanske vladavine iz Sarajeva išlo ka istočnim dijelovima Osmanskog carstva, sve do Carigrada.

Most je građen u 16. stoljeću, kad je preko njega prešao i spomenuo ga u svom dnevniku mletački putopisac Katarino Zeno. Tačna godina gradnje ovoga mosta kao ni njegov graditelj nisu poznati.

Međutim, u narodu su se prepričavale mnogobrojne legende o nastanku ovoga mosta. Jedna od njih je da su taj most sagradila dva brata kozara, Sinan i Mehmed. Čuvajući koze po obližnjim Jarčedolima i oko gaza na Miljacki gdje se danas nalazi most, našli su skriveno blago u nekoj pećini. Kada su ga podijelili na jednake dijelove, Mehmed sagradi most preko Miljacke, a brat mu Sinan podiže džamiju na Bistriku, koju narod prozva Kečedžijinom džamijom.¹

Konstrukciju mosta čini kameni luk s dva kružna pomoćna otvora, čija je svrha da rasterete težinu objekta. Most je dug 42 m, a širok 4,75 m. Raspon svoda je 17,5 m. Zidan je od kamena krečnjaka i sedre.

U osmansko doba Kozija ćuprija bila je mjesto na kojem su se dočekivali carski namjesnici – veziri. Svakom novom veziru pravio bi se doček na mostu. Pred njega bi izašli svi viđeniji ljudi u Sarajevu, a skupio bi se i obližnji narod, pošto je to bio jedan od značajnih događaja.

Danas je Kozija ćuprija mjesto na koje Sarajlije mogu otići da se opuste i da uživaju u okolnoj prirodi. Do nje vodi pješački put duž Miljacke, čiji je početak na Darivi, u blizini Vijećnice.

ŠEHER-ĆEHAJINA ĆUPRIJA

Šeher-ćehajina ćuprija smještena je na rijeci Miljacki, u historijskom središtu Sarajeva, kod Vijećnice. Građena je od kamena, ima pet lukova. Danas se vide samo četiri, jer je peti luk zazidan i zasut prilikom regulacije toka Miljacke 1897. godine.

Po arhitektonskim vrednotama, koje se ispoljavaju u oblicima, po kompoziciji masa i po samoj zanatskoj obradi, objekat predstavlja kvalitetan arhitektonski spomenik.

1 Vlajko Palavestra, *Legende iz starog Sarajeva*, Zemun, Most art, 2003, 21.

Šeher-ćehaja, za sada nepoznati graditelj mosta, nije nipošto titulom indentičan starješinama svih esnafa u gradu. Bio je to sandžakbegov zamjenik, opunomoćenik (ćehaja) u upravnim i policijskim poslovima u većem mjestu, u ovom slučaju u Sarajevu. Ukratko, bio je to prefekt grada. U sudskim izvorima 16. stoljeća ta funkcija navodi se češće pod nazivom šeher-vojvoda, a nosilac toga naziva uz ime ima redovnu titulu vojvode ili ćehaje, pa se tako 1557. godine spominje šeher-vojvoda Džafer-ćehaja.² Po tom etimonu navedeni most nosi ime više stoljeća.

Značajno je navesti podatak da se i ona čikma na lijevoj obali i neposredno uz most od davnina zove Šeher-ćehajina čikma.

CAREVA ĆUPRIJA

Careva ćuprija ili Carev most povezuje obale Miljacke između Careve džamije i Brusa-bezistana. Prvobitni most sagradio je u 15. stoljeću plemić Isa-beg Ishaković, malo niže od današnjeg, ispred ulaza u Carevu džamiju, ali je on srušen 1619. godine, u poplavi. Nakon toga Hadži Husein-aga Haračić sagradio je kameni most s tri stuba i četiri luka na istom mjestu, koji je zbog oštećenja rekonstruiran. Rekonstruirao ga je Hadži Mustafa Bešlija 1792. godine.

Za vrijeme austrougarske okupacije most je srušen jer se nalazio u lošem stanju. Nakon toga je 1897. godine, povodom regulacije Miljacke, nešto uzvodnije od stare Careve ćuprije, sagrađen novi jednolučni most. Bio je to jedan od prvih armiranobetonskih mostova u Austro-Ugarskoj monarhiji. Za vrijeme Jugoslavije imao je naziv Žerajićev most, po Bogdanu Žerajiću, koji je 15. juna 1910. izvršio neuspjeli atentat na austrijskog generala Marijana Varešanina, tadašnjeg poglavara Bosne i Hercegovine. Dok se Varešanin vraćao s otvorenja sjednice Prvog bosanskog sabora, Žerajić je ispalio pet hitaca u njegovom pravcu, ali je svih pet promašilo. Potom je posljednjim metkom ustrijelio sebe i na mjestu ostao mrtav.³ Dakle, neposredna uzročna veza za ime Žerajićev most leži u tome što je neuspjeli atentat na Varešanina izvršen upravo na ovom mostu i što se na istom mjestu ugasio Žerajićev život.

² Alija Bejtić, *Ulice i trgovi Sarajeva*, Sarajevo, Muzej grada Sarajeva, 1973, 405.

³ A. Bejtić, *Ulice i trgovi Sarajeva*, 406.

LATINSKA ĆUPRIJA (PRINCIPOV MOST)

Latinska ćuprija jedan je od najstarijih sarajevskih mostova. S vremenom se mijenjao, od prvog drvenog mosta, koji je stajao na istom mjestu pa sve do današnjeg oblika. Prvi most na ovom mjestu bio je od drveta, a spominje se u popisu bosanskog sandžaka iz 1541. godine. Sagradio ga je sarač Husein, sin nekog Širmerda. Kameni most gradi sarajevski ajan Ali Ajni-beg godine 1565. Poplava koja je pogodila Sarajevo 1791. godine oštetila je most, a sredstva za njegovu obnovu izdvaja Hadži Abdulah Briga. Obnova je uslijedila 1798/'99. godine. Hadži Abdulah Briga tada je angažirao neimare Ristu i Jovana iz Ljubinja, s dvadeset majstora.⁴

Inače, ovaj most povezivao je desnu obalu Miljacke s dijelom grada gdje je stanovalo kršćansko, katoličko stanovništvo, koje je u narodu bilo poznato kao latinluk, pa je tako i dobio ime Latinska ćuprija.

U blizini mosta je 28. juna 1914. godine Gavrilo Princip, član Mlade Bosne, izvršio atentat na prijestolonasljednika Austro-Ugarske monarhije nadvojvodu Franju Ferdinanda i njegovu suprugu vojvotkinju Sofiju. U njihovu čast na mostu je 1916. godine podignut spomenik, koji je porušen 1919. godine.

Od 1918. do 1992. godine most je nosio naziv Principov most.

MOST ĆUMURIJA

Ćumurija most nalazi se na zapadnom kraju parka Atmejdani. Most je čelične konstrukcije i izgrađen je 1886. godine. To je ustvari konstrukcija željezničkog mosta koja je prvobitno služila za izgradnju pruge uskotračnog kolosijeka Bosanski Brod – Zenica, koja je poslije izgradnje pruge prenesena u Sarajevo.⁵

Na ovom mjestu je i prije bio most drvene konstrukcije, koji je 1565. godine podigao Hadži Hasan. Tu su u blizini bile radionice kovača sabljara, koji su u svom radu mnogo trošili drveni ugalj, te su ćumur i gar istresali

4 A. Bejtić, *Ulice i trgovi Sarajeva*, 403.

5 Isto, 406.

u Miljacku. Neko, opet, kaže da su na tom mjestu bakali i trgovci čistili mangale, posude za držanje žara, kada bi se zimi grijali u svojim dućanima.⁶ Tako je ovaj most po garu od ćumura nazvan Ćumurija ćuprija. Za vrijeme Jugoslavije nosio je naziv Zrinskog most, po hrvatskom banu Petru Zrinskom. Razlog za to ime mosta bio je to što se nalazio uz Ulicu Zrinskog. Kod građanstva je u upotrebi i dalje staro ime mosta – Ćumurija.

DRVENIJA (GIMNAZIJSKI MOST)

Drvenija je most u Sarajevu sagrađen za vrijeme austrougarske vladavine, 1899. godine. U blizini mosta, na desnoj obali Miljacke, nalazi se Prva gimnazija (nekad Velika gimnazija), pa se po njoj most naziva Gimnazijskim. Međutim, zbog njegove drvene konstrukcije u narodu je ostalo ime Drvenija.

Kako je most često plavila nabujala Miljacka, osamdesetih tih godina 20. stoljeća drvena konstrukcija mosta je zamijenjena betonskom, dok je drvena ograda sačuvana.

Zgrada ondašnje Velike gimnazije sagrađena je 1891. godine, u neposrednoj blizini ovog mosta, a sarajevska Velika gimnazija osnovana je još davne 1879. godine, i do izgradnje današnje zgrade promijenila je tri lokacije.⁷

Sam most je mjesto gdje počinju ljubavi sarajevskih gimnazijalaca, budući da se nalazi između Prve gimnazije, Škole primijenjenih umjetnosti i Akademije scenskih umjetnosti, na jednoj, i Privredne škole i Pedagoške akademije, na drugoj strani obale.

ČOBANIJA MOST

Čobanija most povezuje obale Miljacke kod zgrade Narodnog pozorišta i Glavne pošte. Most je željezne konstrukcije i sagrađen je 1888. godine, u vrijeme regulacije obale tog dijela Miljacke.

⁶ V. Palavestra, *Legende iz starog Sarajeva*, 23.

⁷ A. Bejtović, *Ulice i trgovi Sarajeva*, 402.

Na istom mjestu je i ranije postojao most, koji je bio drvene konstrukcije i koji potječe iz 16. stoljeća, a koji je podigao Čoban Hasan-vojvoda, kada se na lijevoj obali Miljacke formirala Čoban Hasanova mahala, u narodu zvana Čobanija.⁸

Čobanija most rekonstruirala je Islamska vjerska zajednica za vrijeme šejha Kaimije, u 17. stoljeću.

Hasan Kaimija Sarajlija bio je čuveni pjesnik. Bio je i derviš i od svoje kuće je napravio dervišku tekiju, gdje su se okupljali derviši kaderije. On je donirao novac za rekonstrukciju mosta, a kako je bio i derviški starješina, šejh, narod je njegovu ćupriju nazvao Šejhanijom, da bi se nakon nekog vremena prozvala Šejtanijom.⁹ Ipak, ime Čobanija ostalo je uobičajeno u upotrebi do danas.

FESTINA LENTE

Festina lente (*Požuri polako*) novi je most preko rijeke Miljacke u Sarajevu, izgrađen 2012. godine. Most spaja šetalište Obale Maka Dizdara, ispred Akademije likovnih umjetnosti u Sarajevu, i Radićevu ulicu.

Izgradnju mosta finansirala je Općina Centar. Idejni projekat za most uradili su studenti Akademije likovnih umjetnosti, smjera produkt dizajn: Adnan Alagić, Amila Hrustić i Bojan Kanlić. Izgradnja je počela 20. oktobra 2011. godine, a završena je početkom jula 2012. godine. Most je svečano otvoren 22. augusta iste godine.

AJFELOV MOST

Ajfelov most, ili željezni Skenderija most, nalazi se u blizini sarajevske Skenderije. Željezna konstrukcija napravljena je u austrougarskom periodu, 1893. godine.

Ovaj most direktni je nasljednik starijeg mosta drvene konstrukcije, koji je bio položen ukoso preko korita Miljacke i malo niže ušća

8 A. Bejtić, *Ulice i trgovi Sarajeva*, 401.

9 V. Palavestra, *Legende iz starog Sarajeva*, 22.

potoka Koševo u Miljacku. Taj stari most nastao je krajem 15. stoljeća, kada je namjesnik Bosanskog sandžaka bio Skender-paša i njegova je zadužbina. On je na lijevoj obali Miljacke sagradio džamiju, imaret, karavan-saraj, dućane i sebi palatu.¹⁰

Za današnji most govori se da je projektiran u birou Gustava Ajfela, graditelja čuvenog Ajfelovog tornja u Parizu, ali ne postoji zvaničan dokument koji potvrđuje tu tezu. Otud potječe i ime mosta.



Kozija ćuprija

10 A. Bejtić, *Ulice i trgovi Sarajeva*, 404.

ZAKLJUČAK

Na kraju ove priče o najstarijim sarajevskim mostovima (izuzev mosta Festina lente, koji je sagrađen 2012. godine) zaključujemo da su oni svjedoci protoka vremena kroz ovaj grad. Kako se Sarajevo razvijalo, tako su se gradili njegovi mostovi. Spajali su dvije obale rijeke Miljacke, “memli i sunčanu stranu grada”, i generacije stanovnika Sarajeva. Kada bi ti kameni i nijemi svjedoci mogli progovoriti, ispričali bi mnoge priče iz prošlosti Sarajeva i njegovih stanovnika.

LITERATURA

- Bejtić, A., *Ulice i trgovi Sarajeva*, Sarajevo, Muzej grada Sarajeva, 1973.
- Palavestra, V., *Legende iz starog Sarajeva*, Zemun, Most art, 2003.

Summary

SARAJEVO BRIDGES - WITNESSES OF TIME

At the end of this story about Sarajevo's oldest bridges, with the exception of the FestinaLenta Bridge which was built in 2012, we conclude that they are witnesses to the passage of time through this city. As Sarajevo developed, so were its bridges built. They connected the two banks of the Miljacka River, the "mouldy and the sunny side of the city", and generations of Sarajevo residents. If these stone and silent witnesses could speak, they would tell many stories from the past of Sarajevo and its inhabitants.

